

1a. Herman Bang: En Historie fra Skumringen

Teksten er en novelle offentliggjort i ugebladet Ude og hjemme årgang 1879/80. Herman Bang er dansk forfatter.

Det var blevet den sidste Aften. Fest var fulgt paa Fest, og rundt i hele Sognet var "Kandidatens" Skaal blevet drukket baade i Champagne og Kirsebærvin. Saadan var Ugerne gaaet, og nu var det den sidste Dag, ud paa Aftenen.

De sidste Timer vilde man have for sig selv og være alene; de syntes Alle, de
5 havde nok af Fester. Desuden var det en lang Afsked, man i Aften havde for sig, lang og smertelig; thi Batavia¹ er meget langt fra Danmark, og til Batavia skulde han. Derfor mente ogsaa Enkefruen, at i Aften maatte enten de stærkeste Lænker bindes, eller alle Baand brydes ... Hun havde lejet en Vogn, og de vare kjørte over til "Vænget", men Stemningen havde været mat paa Turen. Selv Præstens Johanne
10 – den eneste Gjæst foruden ham – havde været adspredt og forstemt. Fruen og Marie, hendes ældste Datter, havde uafbrudt syslet med Kaffen, først med at lave til og siden med at tage af Bordet; de tre Andre skulde spasere. Men naar de kom til en snævrere Sti, hvor Underskoven mørkned og gjorde Vejen mere dunkel, kom Johannne altid bag eller foran de Andre; snart fandt hun noget Mos, der var saa
15 fristende blødt, at hun maatte prøve at sidde paa det. Naar hun saa atter traf de Andre, saa' hun hurtigt spørgende først paa hende og saa paa ham. Men hun var bestandig bleg og adspredt, og han bestandig munter – en sorgløs Munterhed, som havde glemt Batavia og som ikke tænkte paa Afsked. Da de kom ned til Vognen, hviskede Johanne til Marie: "Det vil gaa bedre hjemme".

20 – Der blev ikke talt meget paa Hjemturen. Og netop fordi Alle følte, at der maatte tales, kunde Ingen. Han var ogsaa bleven tavs; maaske var det Sommeraftenens Vemod, der dræbte Latteren paa hans Læber, maaske var han ogsaa nu kommen til at tænke paa, at det dog var hans Barndomshjem, der, dækket af Aftenens Taager, for sidste Gang laa for hans Blik. Men da de Andre lagde Mærke til
25 hans Tavshed, blev deres Forventning, der havde været kvælende som en betagende Angst, atter vakt til Liv, og Johanne vandt sin Munterhed tilbage. Hun gav sig til at synge en af Heises Romancer², Marie faldt ind efter første Vers. Tonerne flød sammen med Sommeraftenens Stemning omkring dem.

Ude bag Bakkerne i Vest gik Solen ned; Højderne bløde Omrids blive skarpe
30 som Silhuetter mod denne rødligflammende Baggrund. Nedenfor Bakkerne i Mosen bølger Taagen som tusende Slør: Mosekonen brygger. Og sét i Afstand saa Taagerne ud som en stor Sø, der i Sommernattens Stilhed drømmende venter paa Dagen. Nærmere ved Vognen, paa Markerne lige ved Vejen, dufter de sødlige Kløverblomster omkring dem. Og Dæmringen bliver tættere...

35 Man kom hjem, og man satte sig til Bords, men Enkefruens Retter stode urørte, han var den Eneste, der spiste. Hans Stemning havde vexlet, og han var igjen bleven munter; han spøgede med Johanne, drak paa "det, hun vidste nok", ønskede Marie Held med sit Udstyr og et glædeligt Bryllup og takkede Enkefruen i det

¹ Batavia: daværende hollandsk hovedstad i det nuværende Indonesien. Den hedder nu Jakarta.

² Heises Romancer: romantiske sange skrevet af Peter Heise, dansk komponist (1830-1879).

tredje Glas Portvin. Emilie sad ganske lige, helt rank paa Stolen, men Alting dan-
40 sede for hendes Øjne, og hun vidste, at hun vilde briste i Graad, hvis hun blev nødt
til at sige blot det mindste Ord. Graaden sad hende i Halsen, saadan helt oppe i
Struben, stemmende næsten for hendes Aandedrag. Men rank sad hun.

Man gik ud i Haven. De Andre holdt sig tilbage. Fruen skulde have et Slag om
sin gigtsvage Ryg. Han og hun gik gennem Nøddegangen, der er smal, saa
45 Buskenes Grene uafbrudt strejfe hendes Kind. Hvor der er køligt der inde og gan-
ske stille. De høre deres egne Trin i den bløde Jord. De ere gaaede nogle Skridt i
Tavshed, saa tager hun sig sammen og taler...hendes egne Ord lyde i hendes Øren
som en fjærn og fremmed Lyd, hans muntre Svar kan hun næppe fatte... Gid de
vare ved Enden af Gangen...

50 De kom Alle ind igjen. Marie byder Jordbær rundt. Enkefruen søger forgjæves
at holde Samtalen vedlige, hun er rød i Hovedet, medtaget, echaufferet³, og hun
sidder ubevidst og rokker febrilsk med Hovedet, saa Blomsterne paa hendes Kap-
pe dirre. Johanne skotter til Uhret. Naar Samtalen gaar istaa, hører man dets roli-
ge, uforstyrrede, uophørlige Dikken, ligesom en spottende Røst. Han sidder rolig,
55 bøjet over sin Tallerken og maser sine Jordbær i Fløden; hans solbrændte Ansigt,
der belyses af Lampen, er roligt, kjækt og tillidsfuldt. Han vil gjøre sin Lykke i
Batavia. Emilie har sat sig i en Krog; som bag et Slør ser hun hende fra Skyggen
dette Ansigt, som hun elsker, belyst af Lampens Skin, saa roligt, uforstyrrelig
muntert. Og det er hende, som hendes Hjærte skulde høre op at slaa.

60 Moderen gaar ud af Stuen, ind i det andet Værelse. Hun skal ”dække sine
Kanariefugle til”. Lidt efter rejser ogsaa Johanne og Søsteren sig og gaar hen mod
Havedøren ... Emilie sér det og vil rejse sig for at følge efter. Hun kan ikke være
alene med ham ... Men hendes Knæ vil ikke bære hende, hun kan ikke komme op
... Nu ere de ene.

65 Paa Spisestuedøren sér man Fruens Skygge, hendes spidse Næse og Blomsterne,
der dirre paa Kappen; ude i Haven, lige nedenfor Trappen, staa de unge Piger klyn-
get op til hinanden og hviske ganske sagte. Inde i Stuen hører man ikke Andet end
Uhrets pinlige Dikken. Om Lysene ved Klaveret summer en enkelt Myg.

Han sætter Tallerkenen fra sig og tømmer sit Glas med Sherry.

70 ”Er de Andre gaaet?”

”De gik ud i Haven“, svarer det dæmpet fra Krogen.

Maaske var det Noget i Stemmen, i Tonen af dette Svar, maaske hele Luften og
den hele stemning i Stuen, der fik ham til at tage sig ned over Panden og ligesom
besinde sig lidt ...

75 Hviskningen standser i Haven, Skyggen af Fruens Hoved holder sig ganske stil-
le.

”Det kan s’gu ikke nytte at græde for’et”, siger han efter en Pavse; ”man bliver
jo rig derovre, og Mo’er trænger til det.”

Han rejser sig som for at ryste den nye Stemning af sig, gaar saa hen over Gul-
80 vet og standser ved Vinduet.

Hun sidder stadig i Krogen, gjemt helt inde i Skyggen og kæmper for at kunne

³ echaufferet: opvarmet.

tale. Men Tankerne suse larmende forbi i hendes Hoved, og det er hende, som om den Lyd, hun vil hente, sidder fast under en knugende Vægt i hendes Bryst. Og de Andre komme ikke ind – hvorfor ikke? hvorfor vil de dog plage hende saaledes?

85 ”Spil lidt til Afsked”, siger han og vender sig. ”Du har spillet saa lidt i disse Dage?”

Hun synes, at Gulvet gaar ned i en Dal og atter op, inden hun naar Klaveret, der staar lige ved Døren til Haven. Hun søger som i Blinde efter de hvide Taster. Nu kan hun i det Mindste blive fri for at tale.

90 De første Toner ere larmende, Strængene støje under hendes hurtige Hænder. Men snart bliver Spillet mere mildt, en sukkende, dæmpet Melodi, mættet af vemodige Taarer. Og mens hun spillede, drog i de vekslede Toner hendes Ungdomslivs Billede forbi. Hver Akkord var et Minde, hun gemte, hver af de dragende Toner var en Drøm, hun hilste til Afsked.

95 Hun saa’ dem sejlende i det store Trug nede paa Præstegaardens Dam. Han var en mægtig Konge, der drog i Brudfærd med den dejlige Prinsesse. Og paa den anden Bred laa Æventyrets brogede Land. Hun sad med Blomster i Haaret og saa’ paa ham, der stagede Baaden, staaende oprejst med den gyldne Paphjælm paa Hovedet. Og hun troede, at den lykkelige Fart skulde vare for hele Livet ...

100 Sommernattens Luftning slaar, mættet af Rosenduft, ind gennem Havedøren. Myggende surre om Lampen; Taffeluhret⁴ dikker uophørligt.

Emilie spiller til Afsked for sin Kjærlighed og ham, hun havde kjær ...

De ere Begge blevne ældre ... Han er i øverste Klasse inde i Skolen i Byen, og han skal snart være Student. Saa sad de en Aften sammen bag Rosenhegnet i 105 Haven, Haand i Haand, hun huskede det godt. Og han tog forlegen et Digt frem og læste det for hende. Det handlede om Kjærlighed, og da han havde læst, sagde han: ”Det er jo om dig, det handler!” Og saa kyssede han hende lige paa Munden, mange Gange, mange Gange ... Hun rev sig løs, men Versene lærte hun udenad og sagde dem tusinde Gange, og intet Digt i hele Verden var saa smukt som dette. 110 Hun var jo selv Heltinde i Digtet.

-- Saa kom de mørke Tider, da han blev borte for hende ...

Hvor Tonerne ere bløde, milde, smeltende Akkorder, ligesom tungsindige Sange, Kvinder nynnende hviske.

Hun spiller sidste Gang for ham, hendes Hjærte elsker ... De havde været sammen paa Bal. Det var i Julen ovre paa Vedbygaard. Der var en Dame fra Kjøbenhavn i gul Silkekjole med mange Violbuketter. Han dansede næsten hele Aftenen med den Dame. Hun var saa koket og slog Slæbet op over Armen, naar hun dansede. Og saa spurgte han hende, om hun ikke var smuk. Hvor hun græd, da hun kom hjem, og hvor hun hadede denne Dame med det fejende Silke og de duftende Vio- 120 ler ... Men saa havde hun taget Digtet frem og læst det om og om igjen ... og hun var Heltinden i Digtet.

Hun havde været blind, og disse Toner var Gravsangen over hendes Kjærlighed!

Saa havde de leget Tagfat en Sommeraften her nede i Haven. Og de vare mødtes i Nøddegangen, pustende af det stærke Løb. Han havde taget hendes Haand og 125 havde trykket den -. Hvor hun følte Trykket endnu, kraftigt, varmt havde han

⁴ Taffeluhret: lille ur beregnet til at stå på et bord.

trykket den. Kjærligheden lever af Lidt, og hun havde bestandig haabet, at hun var Heltinden i Digtet. Med ham til Styrmand stævnede hun i Baaden over mod den anden Bred.

– Æventyrets brogede Land.

130 Men nu var Digtet forbi – og han stod alene i Baaden. Hun sad tilbage paa Bredden, og hun syntes, at alle Blomster havde sænket deres Hoved, og Aftenens Skumring lagde sig om hende --

Fruens Skygge bevægede sig uroligt paa Spisestuens Dør. De unge Piger lyttede anspændt.

135 Han stod og legede med sin Uhrkjæde.

Tonerne lode mere afbrudt end før, ligesom dæmpede Skrig og uregelmæssige Suk. Saa holdt hun op.

”Tak, Emilie” sagde han bevæget, ”Jeg synes aldrig, du har spillet saa smukt” Ordene lød hjærteligt og varmt. ”De Toner skal jeg huske i Batavia.”

140 Han rakte Haanden frem, men hun rejste sig hurtigt, vendte sig og gik hen til Vinduet.

Der var længe stille. Fruens Hattebaand gik hæftigt op og ned. Johanne tog sig hurtigt sammen og traadte rask ind. Marie fulgte efter med Taarer i Øjnene og meget bleg.

145 ”Det er vist paa Tiden at bryde op”, sagde hun.

Hun tager Afsked, og han gjør ogsaa Mine til at gaa.

En underlig, nervøs Afskedstagen, hvor man undgaar at se paa hinanden, hvor den Enes Haand ligger løst i den Andens, og hvor man lader, som om man skulde sés den næste Dag.

150 Fruen og Marie følger dem ud i Haven. Emilie staar bestandig ved Vinduet. Hun vendte sig kun halvt, da han bevæget og sagte sagde hende Farvel ...

Og medens hun hører Stemmerne fra Haven, staar hun taareløs og stirrer ud i Mørket.

1b. Christen Dalsgaard: Mon han dog ikke skulle komme?

Mon han dog ikke skulle komme? (1879) er malet af kunstmaleren Christen Dalsgaard.

